

АЙЗЪК АЗИМОВ МЕЛОДИЯТА

Превод от английски: Емануел Икономов, 1989

chitanka.info

Джеръм Бишъп, композитор и органист, никога по-рано не бе ходил в клиника за душевноболни.

По едно време смяташе, че някой ден би могъл да се озове там като пациент (кой ли беше здрав?), но никога не бе предполагал, че може да отиде в нея като консултант по въпроса за нервните разстройства. Като консултант!

И един ден през 2001-а година, когато светът беше в ужасно състояние, но, както казваха, се оправяше, Бишъп седеше в кабинета на главния лекар и се изправи, щом влезе една жена на средна възраст. Косата ѝ бе започнала да посивява и той с удовлетворение си помисли, че неговата собствена беше още рошава и все така тъмна.

— Вие ли сте мистър Бишъп? — попита жената.

— Да, последния път, когато се погледнах.

Тя протегна ръката си.

— Аз съм доктор Крей. Бихте ли дошъл с мен?

Той се ръкува с нея, след което я последва. Опита се да не се смущава от еднообразните бежови униформи, носени от всички, покрай които минаваше.

Д-р Крей сложи пръст на устата, си и го настани на един стол. После натисна някакъв бутон и осветлението загасна, като позволи да се види прозорец, зад който имаше светлина. През него Бишъп можеше да забележи жена в нещо, което изглеждаше като наклонен назад зъболекарски стол. Гора от гъвкави проводници излизаше от главата ѝ, зад нея от край до край се простираше съвсем тънък светлинен лъч, а нагоре се разстиляше малко по-широка хартиена лента.

Лампите светнаха отново и гледката изчезна. Д-р Крей каза:

— Знаете ли какво правим тук?

— Записвате мозъчни вълни. Поне така предполагам.

— Добро предположение. Правилно. Това е лазерен запис. Знаете ли как действа?

— Моите произведения бяха записани с лазер — каза Бишъп, като кръстоса как върху крак, — но това не означава, че знам как работи. Инженерите са тези, които разбират подробностите... Вижте какво, докторе, ако смятате, че съм лазерен инженер, не съм!

— Не, знаем, че не сте — побърза да го успокои д-р Крей. — Тук сте за нещо друго... Нека да ви го обясня. Можем да променяме лазерния лъч много прецизно, много по-бързо и много по-точно,

отколкото можем да управляваме електрическия ток или дори поток електрони. Което означава, че доста сложна вълна може да бъде записана със значително повече детайли, отколкото се е смятало преди. В състояние сме да проследим с микроскопично тесен лазерен лъч и да уловим вълна, която да изследваме под микроскоп и да открием точни детайли, невидими с просто око и които не могат да се получат по друг начин.

— Ако за това искахте да се консултирате с мен — рече Бишъп, — тогава всичко, което мога да ви кажа, е, че не си струва да търсите тези подробности. Може само да ви се стори, че чувате толкова много. Ако усилите лазерен запис над известна граница, увеличавате разходите, но не получавате желаните ефекти. В действителност казват, че се получава някакво свистене, което започва да заглушава музиката. Аз лично не го чувам, но ви казвам, че ако искате най-доброто, не трябва да стеснявате лазерния лъч съвсем... Разбира се, може би е различно с мозъчните вълни, но каквото ви казах, е всичко, което мога да ви кажа, така че си отивам и остават за уреждане само пътните разноски.

Той понечи да стане, но д-р Крей поклати силно глава.

— Моля, седнете, мистър Бишъп. Да се записват мозъчни вълни е различно. При тях се нуждаем от всеки детайл, който можем да получим. Досега всичко, което сме получавали от мозъчните вълни, са слабите наслагващи се сигнали на десет милиарда мозъчни клетки, един вид грубо осредняване, което изтрива цялата информация с изключение на най-общите признаци.

— Искате да кажете нещо като слушане на десет милиарда пиана, всяко от които свири различна мелодия, отдалечени на сто мили отгук?

— Точно това.

— Всичко, което чувате, е шум?

— Не съвсем. Успяхме да получим известна информация — например за епилепсията. С лазерен запис започваме все пак да долавяме фините детайли. Започваме да чуваме отделните мелодии, които тези пиана свирят. Започваме да различаваме кои пиана в частност могат да не са в такт.

Бишъп повдигна вежди.

— Така че можете да кажете какво кара всеки един луд да бъде наистина луд?

— В известен смисъл. Вижте това. — В друг ъгъл на стаята светна екран с тънка трептяща линия на него. — Виждате ли това, мистър Бишъп? — Д-р Крей натисна копчето на апарата в ръката си и една малка извивка на линията почервеня.

Линията продължаваше да се движи през запаления екран и червени петънца се появяваха периодически.

— Това е микрофотограф — рече д-р Крей. — Тези малки червени прекъсвания са невидими за невъоръжено око и не биха били видими с друго записващо устройство, което е по-слабо чувствително от лазера. Появяват се само когато този — единствено този — пациент е в депресия. Колкото по-дълбока е депресията, толкова по-ярки са петната.

Бишъп поразмисли малко върху думите. После каза:

— Можете ли да направите нещо срещу това? Дотук се разбра единствено, че при светване можете да определите наличието на депресия, която можете да установите само при изслушване на пациента.

— Точно така, но детайлите помагат. Можем например да превърнем мозъчните вълни в леко мигащи светлинни вълни и което е по-важно — в съответните им звукови вълни. Използваме същата лазерна система, на която записвате музиката си. Резултатът е нещо като не особено музикално бръмчене, което отговаря на трептенето на светлината. Бих искала да го чуете с тези слушалки.

— Музиката от този индивид в депресия, чийто мозък генерира линията на екрана?

— Да, и понеже не можем да усилим сигнала, без да загубим подробностите, ви молим да го слушате със слушалки.

— И да гледам светлината също ли?

— Не е необходимо. Можете да си затворите очите. През клепачите ви ще премине достатъчно от мигането, за да възбуди мозъка ви.

Бишъп затвори очи. Въпреки бръмченето можеше да чуе слабо тидание на сложен ритъм, на един сложен тъжен ритъм, който носеше в себе си всичките грижи на уморения стар свят. Слушаше с неясното

съзнание за бледата светлина, която попадеше върху очните му ябълки на всеки период от премигването.

Усети, че дърпат силно ризата му.

— Мистър Бишъп, мистър Бишъп...

Той си пое дълбоко дъх.

— Благодаря! — каза той леко разтреперан. — Това ме завладя, не можех да го превъзмогна.

— Слушайте мозъчните вълни на депресията и те ви въздействаха. Принуждаваха собствената ви мозъчновълнова структура да спазва такта. Чувствахте се потиснат, нали?

— През цялото време.

— Добре, ако можем да засечем тази част от вълната, която характеризира депресията или друго психическо отклонение, да я отделим и да възпроизведем всичко останало от мозъчната вълна, то структурата на пациента ще се върне в нормалната си форма.

— За колко дълго?

— За известно време, след като се прекрати лечението. Но не за дълго. За няколко дена. За седмица. След това пациентът ще трябва да се върне.

— По-добре, отколкото нищо.

— И по-малко от достатъчно. Всеки индивид е роден с определени гени, мистър Бишъп, от които зависи някакъв потенциален строеж на мозъка. Човек е подложен на известни влияния на околната среда. Това са неща, които не се неутрализират лесно, така че тук, в тази болница, ние се опитваме да намерим по-ефикасни и дълготрайни методи за неутрализация... И вие можете вероятно да ни помогнете. Ето защо ви помолихме да дойдете тук.

— Но аз не разбирам нищо от това, докторе. Никога не съм чувал за записване на мозъчни вълни чрез лазер. — Той протегна безпомощно ръце настрани. — Нямам нищо, с каквото да ви помогна.

Д-р Крей погледна нетърпеливо. Бръкна дълбоко в джобовете на престилката си и каза:

— Само преди малко споменахте, че лазерният запис е по-подробен, отколкото ухото може да чуе.

— Да. И го поддържам.

— Знам. Един от колегите ми прочете ваше интервю в декемврийския брой на „Хай Фиделити“ от 2000-та година, където

споменавате това. Ето какво привлече нашето внимание. Ухото не може да възприеме детайлите на лазерния запис, но окото може, видяхте го. Мигащата светлина въздейства на мозъчната структура, за да я върне в нормата, а не трептящият звук. Звукът сам не постига нищо. Обаче той засилва ефекта, когато светлината е включена.

— Не можете да се оплачете от това.

— Можем. Усилването не е достатъчно добро. Нежните, почти безкрайно сложни вариации на звука при лазерен запис се губят в ухото. Те са прекалено много и заличават тази част, която усилва ефекта.

— Какво ви кара да мислите, че въздействащата част е налице?

— Защото обикновено, по-малко или повече по случайност, успяваме да получим нещо, което, изглежда, помага повече, отколкото цялата мозъчна вълна, но не разбираме защо. Имаме нужда от музикант. Може би от вас. Ако прослушате и двата записа на мозъчните вълни, вероятно ще можете да различите по някакъв признак даден ритъм, който да съответства по-добре на нормалната настройка, а не на мозъка с отклонения. По-нататък този ритъм може да бъде усилен и да повиши ефективността на терапията.

— Ей — възкликна Бишъп разтревожен, — върху мен така пада голяма отговорност. Когато пиша музика, аз само милвам ухото и карам мускулите да се събудят. Не се опитвам да лекувам болен мозък.

— Всичко, което искаме от вас, е да галите слуха и да възбудите мускулите, но така, че това да съответствува на здравата музика на мозъчните вълни... И ви уверявам, че няма нужда да се страхувате от никаква отговорност, мистър Бишъп. Почти невероятно е музиката да ви причини вреда, а е възможно да стори голямо добро. Ще ви се плати също така, мистър Бишъп, независимо дали успеете или не.

— Добре, ще опитам — каза Бишъп. — Въпреки че не обещавам нищо.

Той се върна след два дена. Д-р Крей излезе от едно заседание, за да го види. Изглежда го с уморени присвити очи.

— Направихте ли нещо?

— Нося нещо. Възможно е да подействува.

— Откъде знаете?

— Не знам. Само имам такова чувство... Вижте, аз прослушах лазерните ленти, които ми дадохте: музиката на мозъчните вълни, които сте записали от пациент в депресия, и тази, която вие сте изменили, за да се нормализира. Права сте — без мигащата светилна тя не ми въздействуваше по никакъв начин. Все пак аз извадих втората от първата, за да разбера каква беше разликата.

— Вие имате компютър? — възкликна учудено д-р Крей.

— Не, компютър не би помогнал. Щеше да ми даде прекалено много. Когато вземете един сложен модел на лазерна вълна и от него извадите друг също така сложен, това, което ви остава, е все още твърде сложна структура на лазерната вълна. Не, аз ги извадих наум, за да определя кой мотив липсва... Това щеше да бъде отклоняващият се ритъм, който аз трябваше да унищожа с контраритъм.

— Как можахте да го извадите наум?

Бишъп погледна нетърпеливо.

— Не знам. Как Бетовен е чул в главата си Деветата симфония, преди да я напише? Мозъкът е доста добър компютър също, нали?

— Предполагам, че е така — съгласи се тя. — Носите ли контраритъма?

— Така смятам. Записал съм го тук на обикновена лента, защото не се нуждае от нищо повече. Звучи горе-долу като: тититиТА — тититиТА — тититиТАТАТАтиТА... Прибавих му мелодия и можете да го пуснете през слушалките, докато пациентът гледа трепкащата светлина, която съответства на здравата мозъчновълнова структура. Ако съм прав, той ще усилва светлинното въздействие.

— Сигурен ли сте?

— Ако бях сигурен, нямаше да има нужда да го изпробвате, нали, докторе?

Д-р Крей се замисли за момент.

— Ще поискам съгласието на пациента. Ще се радвам, ако останете тук.

— Щом ме искате. Предполагам, че това е част от работата ми като консултант.

— Няма да е възможно да бъдете в стаята, където се провежда терапията, нали разбирате, но бих искала да сте в тази.

— Както пожелаете.

Пациентката изглеждаше измъчена от грижи, когато дойде. Клепачите ѝ тежаха, гласът ѝ беше глух и тя мъкнаше.

Бишъп гледаше разсеяно, когато седна тихо, незабележим, в ъгъла. Видя как пациентката влезе в лабораторията. Чакаше спокойно, като си мислеше: Какво ще стане, ако подейства? Защо не се направят записи на светлината, съответстваща на мозъчните вълни, с подходящ музикален съпровод, които да намаляват болките, да увеличават енергията, да засилват любовта? Не само за болни, но и за нормални хора, които ще могат да намерят така заместител на цялото въздействие на алкохола или наркотиците, вземани в желанието да регулират емоциите си — един крайно безвреден заместител на основата на мозъчни вълни...

Накрая, след четиридесет и пет минути, тя излезе.

Сега беше спокойна и бръчките бяха изчезнали някак си от лицето ѝ.

— Чувствам се по-добре, доктор Крей — рече тя, като се усмихна. — Много по-добре.

— Обикновено е така — отвърна спокойно д-р Крей.

— Но не като този път — каза жената. — Не като сега. Този път е различно. Преди, дори когато си мислех, че се чувствам добре, можех да доловя дълбоко в себе си онази ужасна депресия, която само чакаше да се отпусна, за да се върне отново. Сега направо е изчезнала.

— Не можем да бъдем сигурни — каза д-р Крей, — че е изчезнала завинаги. Ще се уговорим да дойдете, да речем, след две седмици, но ще ми се обадите по-рано, ако нещо не върви добре, нали? Изглеждаше ли нещо в терапията по-различно?

Жената помисли малко.

— Не — рече тя нерешително. После: — Мигащата светлина като че ли. Може да е била друга. Някак си по-ясна и по-остра.

— Чухте ли нещо?

— А трябваше ли да чуя?

Д-р Крей се изправи.

— Много добре. Не забравяйте да уредите срещата със секретарката ми.

Жената се спря на вратата, обърна се и каза:

— Много приятно чувство е да си щастлив. — И излезе.

— Тя не е чула нищо, мистър Бишъп — рече д-р Крей. — Предполагам, че вашият контраритъм усилва излъчването на нормални мозъчни вълни толкова естествено, че звукът е, така да се каже, изгубен в светлината... И е възможно също да е подействал.

Тя се обърна към Бишъп и го погледна право в лицето.

— Мистър Бишъп, бихте ли ни сътрудничил и при други случаи? Ще ви плащаме максималното, което можем, и ако опитът се превърне в ефективна терапия срещу нервно разстройство, ще се погрижим да получите всичко, което ви се полага.

— Ще се радвам да ви помогна, докторе — каза Бишъп. — Но няма да е толкова трудно, както може би си мислите. Работата е свършена вече.

— Вече свършена?

— От векове имаме музиканти. Вероятно те не са знаели мозъчните вълни, но са направили това, което са могли, за да сътворят такива мелодии и ритми, които да въздействуват на хората, да ги накарат да почукват с пръсти, да заиграят, да се усмихнат, да се насълзят, сърцата им да затуптят. Тези мелодии чакат. След като се определи контраритъмът, остава да подберете подходящата мелодия.

— Вие това ли направихте?

— Разбира се. Какво друго може да ви извади от депресия, ако не един съживителен химн? Те са предназначени именно за тази цел. Ритъмът те изкарва извън себе си. Възбужда те. Вероятно не действа дълго сам, но ако го използвате за усилване на записа на нормалните мозъчни вълни, би трябвало да се подобри ефективността му.

— Съживителен химн? — Д-р Крей го изгледа с широко отворени очи.

— Естествено. Този, който използвах в дадения случай, е най-добрият от тях. Аз ѝ пуснах „Когато светците влизат“^[1].

Той го запя леко, като щракаше ритъма с пръсти, и на третия такт д-р Крей започна да потропва с крак.

[1] „When the Saints Go Marching In“ (амер.) — популярна американска религиозна песен, изпълнявана често с модерен маршов или джазов ритъм. Б.е-ред. ↑

Издание:
АЙЗЪК АЗИМОВ. ИЗБРАНИ ФАНТАСТИЧНИ
ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ДВА ТОМА
Том първи

Съставители: Вихра Манова, Александър Хрусанов
Редактор: Дочка Русева
Художествен редактор: Момчил Колчев
Технически редактор: Божидар Петров
Коректор: Мария Стоянова

Първо издание: ЛГ VI. Тематичен 23/95366/5637-246-89
Дадена за набор юни 1989 г. Подписана за печат ноември 1989 г.
Излязла от печат декември 1989 г.
Формат 60x90/16. Печатни коли 19,50. Издателски коли 19,50.
УИК 21,01
Цена 3,02 лв.

„Народна младеж“ — издателство на ЦК на ДКМС
ДП „Георги Димитров“ — София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.